

Parasits: Viver sin las costas dals auters

Exposiziun speziala en il Museum grischun da la natira

■ (anr/pap) Profitar da iurustiers però senza als mazzar, quai è la gronda abilitad che caracterisescha ils parasits. Las metodas ch'ils parasits animalics ed ils parasits vegetals dovran latiers èn enorm raffinadas e multifaras.

Il museum da la natira d'Olten ha concepì e produci in'exposiziun speziala davart quel tema. Dals 22 d'avust fin ils 28 d'october 2001 è quell'exposiziun en visita tar il Museum grischun da la natira a Cuira. Per scolas ina bun'occasiun per sa fatschenttar pli profund cun ina tematica impurtanta, ma trala schada.

Ozendi cun quella mobilitad bunamain exagerada èsi bain pussaivel ch'ins turna da las vacanzas cun in parasit sco bun cumpogn. Ma er già ina spassegiada en il guaud po avair sco consequenza ch'ins n'è suenter betg pli sulet. Pileschs, plugls, zeccas, verms solitaris èn segir ils parasits d'umans ils pli enconuscents. Dasper els vegnan presentads en quell'exposiziun a Cuira er blers parasits nunenconuschents sco p. ex. ils utschels-mezmieur da vampir or da l'America u il fringhel «Weman» da las inslas da Galapagos, tut dus che tschitschan sang.

Gronda muntada per l'uman

Ils parasits cun tut lur furbaria èn però pli prubabel er ina raschun per l'evoluziun. «Senza parasits na dessi forsa nagina sexualitat sin quest mund. Dad els èn ils

ustiers vegnids sfurzads da maschadar lur material genetic, stgaffind uschia autres e main furaivlas circumstanzas da vita per il parasit», ha declerà *Flurin Camenisch*, zoolog e pedagog da museum. «E J. F. Kennedy na fiss bain mai daventà president dals Stadis Unids da l'America senza il smarschim da tartuffels chaschunà d'in bulieu parasitic che ha destruì ina gronda part da la racolta da tartuffels e sfurzà blera glieud da l'Irlandia d'emigrar en America, tranter els er ils Kennedys», uschia Camenisch vinvant. E ch'ils Englais han ina cultura da té uschia renomada è era «d'engraziar» ad in bulieu parasitic. Quel ha numnadomain chaschunà in'epidemia catastrofala da las plantas da café da l'antérior Ceylon. E perquai han – tenor Camenisch – ils Englais midà dal café al té.

Da la sanguetta al cucu

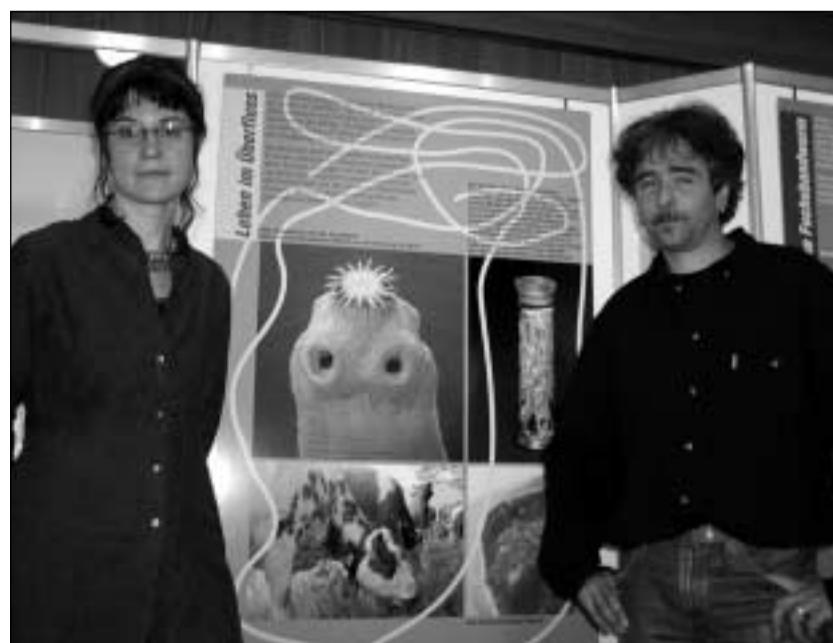
Dasper ils temas biologics, istorics e culturals vegnan sclerids er ils aspects da sanadad enturn il parasitissem. Uschè pertschaivan ins en l'exposiziun co ils pazients vegnevan sbluttads pli baud cun sanguettas u cun utensils medicals. Ultra da quai po vegnir admirà il stil da nudar da las sanguettas viventas. Ch'il cucu laschia trair si sia descendenza d'auters utschels è en general bain enconuschten. Co il cucu giuven spedescha cun grond sforz ils ovs da l'utschè ustier en dies or dal gnieu, vegn illustrà actualmain en ina sequenza da

maletgs publitgada per l'emprima giada. E ch'il cucu s'è spezialisà durant blers milli onns sin divers utschels ustiers imitond cun inexactedad surprendenta il muster dals ovs vegn mussà cun divers exempels. Tar nus è il cucu bain l'unic utschè parasitic, en Africa però datti anc auters utschels che fan da cucu.

Sclavaria tar furniclas

Sper il cucu datti anc numerosas spezias da furniclas, dad avieuls e da tavauns che sa fidan da la malizia e cugliunaria per sa multipligtgar. En l'agricultura nunconvenziunala gioga questa moda da viver ina rolla adina pli gronda. Vespras satiglias p. ex. vegnan duvradas enstagl d'insecticids cunter insects nuschavel or da la vista umana sco p. ex. il bau dal paun, in bau ch'ins chatta là nua che grondas quantitads da granezzas vegnan depositadas. Ma i dat era in parasitissem social. Il tavaun parasitar p. ex. conquista in tavauner, mazza là la regina e lascha trair si sia descendenza dals tavauns lavurers esters. E las furniclas d'amazonas indigenas engolan larvas e poppas d'autras furniclas e tegnan quellas sco sclavas e sa laschan pavlar d'ellas.

L'exposiziun da parasits vegn cumplettada d'in program accompagnant che cumpiglia ina orientaziun per persunas d'istrucziun, guids spezialis tras l'exposiziun ed in referat da *Ralph Manzanell*, parasitolog da Panaduz.

Franziska Rüttimann, etnologa, e Flurin Camenisch, zoolog e pedagog da museum, davant ina tavla d'in verme solitari da giat – ina da bleras tavlas da l'exposiziun «Viver sin las costas d'auters – parasits».

FOTO P. A. PARLI